

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΜΑΝΤΑΛΕΝΑ

Ι πρώτές μου γι' αυτήν άναμνήσεις ξεκαθαρίζουν μὲ δυσκολία, χαμένες στὰ σύθαμπτα τῆς νηπιακῆς ήλικίας. 'Ανάμεσα στοὺς ηγούμενούς μου, ποῦ ἔφθαναν ἀπὸ μακριὰ στὴν ἀσυνείδιστη ἄκοή μου, ἀγνώριστοι ὅλοι κ' ἐκπληκτικοί, ἔμαθα γρήγορα νὰ ξεχωρίζω τὴν φωνή της. Ἡταν μιὰ φωνὴ δυνατή, καθαρή, δροσερή, γλυκειά, ποῦ θάλεγα πώς ἔλαμπε καὶ ετὰ μάτια μου μὲ τὸ χρῶμα τοῦ μελιοῦ ἢ τοῦ χειμωνιάτικου ηλιού. Τὴν ἄκουγ' ἀπὸ τὸ περβολάκι, δημοσίᾳ, μὲ τὰ χώματα καὶ τὰ πετραδάκια, καθισμένος μέσα επὶ τὴν πέτρινη γούρνα τὴν ἄκουγ' ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς σάλας, δημόσιᾳ, στεκόμουν ἀνεβασμένος σὲ μιὰ καρέκλα κι' ἔβλεπ' ἀντίκρυ τὸ Κάστρο τὴν ἄκουγα καποτε κι' ἀπὸ τὸ κρεβδατάκι μου, επὶ τὴν ἄλλη κάμαρα, δταν ἔν πνοῦσα τὸ πρωΐ μὲ τὰ κελαδήματα τῶν πουλιών. Καὶ πρέπει νῦδειχνα μιὰ πολὺ χαρούμενη ἐκπληξί, γιατὶ συχνὰ ἡ μητέρα μου, γελαστή, μου ἔλεγε:

— "Ακού, γι' Μανταλένα!..

"Ετοι ηξερα, πώς ἡ γλυκειά καὶ καθαρή ἐκείνη φωνὴ ἔδγαινε ἀπὸ κάποιο πλάσμα ποῦ τῷλεγαν «Μανταλένα», μὰ ποῦ δὲν τὸ εἶχα ιδῇ ποτέ. Πολλὰ ἄλλα πλάσματα, ἀκόμα τότε, τᾶξερα ἔτσι μόνο ἀπ' τὴ φωνὴ τους, ἀπ' τὸν ἥχο τους. Μ' ἀνάμεσα 'ς δλα, γνωστά μου κι' ἀγνωστα, εἰδωμένα κι' ἀνειδωτα, ἡ Μανταλένα μοῦ φαίνουνταν σὰν κάτι ξεχωριστό. Τὴν φαντάζουμουν πιὸ ὑμορφη κι' ἀπὸ τὴ μητέρα μου, δταν μ' ἐκύτταξε γελαστή πιὸ γλυκειά κι' ἀπὸ τὴ γιαγιά μου, δταν μ' ἔχαιδενε στὸ κεφάλι καὶ στὸ πηγοῦν.

Μιὰ 'μέρα, καθώς στεκόμουν μπροστὰ στὸ παράθυρο, ἀνεβασμένος στὴν καρέκλα, ἄκουσα πάλι τὴ φωνὴ της. Μοῦ φάνηκε πώς ἔδγαινε ἀπὸ τόσο κοντά μου, ὥστε ὥρμησα νὰ προβάλω, γιὰ νὰ ἰδω. Η μητέρα μου, ποῦ μὲ παράστεκε ἀπὸ πίσω, μ' ἐκράτησε. 'Επειδὴ δμως ἐπέμενα, μ' ἐσήκωσε επὶ τὴν ἀγκαλιά της καὶ μ' ἀφίσε

νὰ βγάλω τὸ κεφάλι μου ἀπὸ τὴν γρίλλια. Καὶ νά, τὸ ξεχωριστό, τὸ θαυμάσιο, τὸ θεῖο ποῦ μοῦ ὑπόσχουνταν ἡ φωνή: 'Σ ἔνα διπλανὸ παράθυρο, δυὸς-τρία σπίτια πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ δικό μας, ἀριστερά μου, εἰδα ἔνα κεφάλι ὀλόξενο, ποῦ ἔλαμψε στὰ μάτια μου μὲ τὸ χρῶμα τοῦ μελιοῦ καὶ τοῦ χειμωνιάτικου ἥλιου.

— 'Η Μανταλένα! μοῦ φιθύριζε καθὼς μὲ κρατοῦσε ἡ μητέρα μου. Τὴν εἰδες λοιπὸν τὴν Μανταλένα;

Ναι, τὴν εἰδα, τὴν ἔβλεπα, μὰ ὅχι ὅσο ἡθελα. Γιατὶ καθὼς ἦταν κ' ἐκείνη γυρισμένη ἀριστερά καὶ μιλοῦσε μ' ἐν 'ἄλλο κορίτσι, μαυρεδερό, 'ε ἔν 'ἄλλο παράθυρο, πιὸ κάτω, δὲν μοῦδειχνε παρὰ τὰ ἔανθρα τῆς μαλλιά, τὸν κάτασπρο σδέρκο τῆς καὶ λιγάκι ἀπὸ τὴν οὐρανιὰ καμιζόλα τῆς. Τοῦ κάκου περίμενα νὰ γυρίσῃ μιὰ στιγμὴ τὸ πρόσωπό της πρὸς τὸ μέρος μου· τοῦ κάκου ἀντιστάθηκα ὅσο μποροῦσα δυὸς-τρεῖς φορές, ποῦ θέλησε ἡ μητέρα μου νὰ μὲ τραβήγῃ μέσα. 'Η Μανταλένα ἔξακολουθοῦσε νὰ μιλᾷ μὲ τὸ μαυρεδερό κορίτσι, γυρισμένη ἀντίθετα. Κι' ἄξαφνα, μ' ἐν 'ἀπότομο κίνημα, σὰ νὰ τὴν φώναξε κάποιος ἀπὸ τὸ σπίτι, ἔμπασε μέσα τὸ κεφάλι τῆς καὶ τὴν ἔχασα.

Δὲν θυμοῦμαι ἀν ἔκλαψα καὶ τότε, δπως μιὰ φορὰ ποῦ μούκαναν μὲ τὸ πρίσμα φάσματα στὸν τοῖχο κι' ἄξαφνα μοῦ τῶκοφαν. 'Απὸ κείνη ὅμως τὴν ἥμέρα, ποῦ εἰδα τὸ ἔανθρὸ κεφάλι, ἡ γλυκειὰ φωνὴ καὶ σηκώσης τῆς, ἀγκαλιά τῆς, γιατὶ μόλις ἔσερνα τὰ πόδια μου...

***

Γυρίζαμε ἀπὸ τὴν γειτονικὴ μας 'Εκκλησία. Κάποια Κυριακὴ; κάποια γιορτὴ;...

'Η μητέρα μου μὲ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χεράκι καὶ ἡ νταντᾶ, στὸ πλάι μας, ἦταν ἔτοιμη νὰ μὲ σηκώσῃς τὴν ἀγκαλιά τῆς, γιατὶ μόλις ἔσερνα τὰ πόδια μου.

— Αξαφνα βλέπω τὴν μητέρα μου νὰ στέκεται καὶ νὰ μιλᾷ πρὸς τὰ ψηλά. Στέκουμαι κ' ἔγω καὶ σηκώνω τὸ κεφάλι μου. 'Ημαστε κάτω ἀπὸ ἔνα παράθυρο, ποῦ πρέπει νάταν τὸ ἴδιο ἔκεινο, ὅπου ἐδῶ καὶ λιγες 'μέρες είχα ἴδη τὸ ἔανθρὸ κεφάλι. Γιατὶ καὶ τώρα τὸ ἴδιο κεφάλι ἦταν ἔκει προβαλμένο. Θὰ τὸ γνώριζα κι' ἀπὸ τὰ μαλλιά του. 'Ακουσα ὅμως καὶ τὴν μητέρα μου ποῦ είπε:

— Καλημέρα, Μανταλένα μου...

Καὶ τὴν γλυκειὰ δυνατὴ φωνὴ ποῦ ἀποκρίθηκε:

— Καλημέρα σας, κυρία!...

— Απόρησα, θαμπώθηκα καὶ καταχάρηκα. 'Ημουν στὴν ἥλικια, ποῦ ὅλα μᾶς φάγουνται θαύματα, ὑπερφυσικά. Πῶς βρέθηκε ἄξαφνα μπροστά μας τὸ παράθυρο ἔκεινο, σὲ μιὰ στιγμὴ ποῦ τὸ νόμικα μίλλια μακριά;

Μὰ ἔκαμια ἔτσι κ' εἰδα, γνώρισα τὸ σπίτι μας, ετὴν ἴδια γραμμή. Βέδαια, καλέ, ἦταν τὸ παράθυρο τῆς Μανταλένας! Καὶ νὰ ἀπὸ κάτω του μιὰ πόρτα, λαδιά σκουρα, μὲ τῶνα πορτόφυλλο κλειστό, μὲ

τάλλο θιάπλατο, ἀπ' ὅπου φαινούνταν παρὰ μέσα μιὰ σκάλα κιτρίνωπή, ίσια, φωτισμένη ζωηρὰ καὶ φαιδρὰ ἀπὸ κάποιο ἀθώρητο φεγγίτη.

Τράβηξα τὴν μητέρα μου ἀπ' τὸ χέρι, γιὰ νὰ τῆς δεῖξω πώς ηθελα γιὰ μποῦμε 'ς ἐκείνη τὴν πόρτα καὶ νάναι: βοῦμε 'ς ἐκείνη τὴν σκάλα, γιὰ νὰ φθάσουμε τὴν Μανταλένα.

Μὰ ἡ μητέρα μου ἀντιστάθηκε.

— Σύχασε, μοῦ εἶπε, τώρα θὰ πάμε στὸ σπίτι μας.

Κ' ἐπρόσθεσε, κυττάζωντας ψηλά:

— Δὲ βλέπεις, καλέ; 'Ο γιός μου θέλει νὰ σου κάμη βίζιτα...

Νά, νά, μὲ τραβουλιάζει...

Ντράπηκα κ' ἔπαφα ἀμέσως τὸ τραβούλιγμα. 'Π Μανταλένα γελοῦσε δυνατὰ κ' ἔλεγε λόγια ποῦ δὲν τὰ θυμοῦμαι, γιατὶ ίσως καὶ δὲν τὰ καταλάβαινα. Γελοῦσε κ' ἡ μητέρα μου, ποῦ ἔσκυψε τώρα σὲ μένα καὶ μοῦλεγε:

— Τὴν ἀγαπᾶς τὴν κυρία Μανταλένα;... σάρέσει;... 'Ιδές τη λοιπόν! νά!...

Μοῦ σήκωνε τὸ κεφαλάκι ἀπ' τὸ πηγοῦνι: κ' ἔγῳ ἀντιστεκόμουν, ἔβαζα δύναμι νὰ τὸ κρατῶ σκυφτό γιατὶ καταλάβαινα πώς ἀμα τὸ σήκωνα τώρα, θάντικρυζα τὰ μάτια τῆς Μανταλένας νὰ μὲ κυττάζουν, κι' αἰσθανόμουν ντροπή, ίσως μάλιστα καὶ κάποιο φόβο.

Γιατὶ προτήτερα, ποῦ ἡ Μανταλένα μιλοῦσε μὲ τὴν μητέρα μου, εἶχα ιδῆ μιὰ στιγμὴ αὐτὰ τὰ μάτια ἀπὸ τὸ πλάι, καὶ μοῦ εἶχαν φανῇ πολὺ ἀλλοιώτικα, πολὺ διαφορετικὰ ἀπ' ὅσα μάτια εἶχα ιδῆς τότε. Φανταζόμουν, πώς ἀν ταῦλεπα δλόσια, καρφωμένα στὰ ὄψ τότε. Φανταζόμουν, πώς πάντα τρόμαξα μιὰ φορὰ στὴ σοφίτα, ὅπου, δικά μου, θὰ τρόμαξα, δπως τρόμαξα μιὰ φορὰ στὴ σοφίτα, ὅπου, παιζωντας, γύρισα μιὰ παλγὰ εἰκόνα, πεταμένη ἀνάποδα σὲ μιάν ἄκρη, καὶ βρέθηκα ἀξαφνα ἀντίκρυ 'ς ἕνα μεγάλο πρόσωπο μὲ κάτι μάτια φοβερά. "Αντρας ήταν; γυναικα ήταν; Δὲν ξέρω! Μὲ μιὰ κραυγὴ τρόμου πέταξα τὴν εἰκόνα, ἔψυγα κι' οὔτε ξαναπάτησα επὶ σοφίτα ἐκείνη.

Μὰ σήμερα, ἡ περιέργεια κατανίκησε καὶ τὴν ντροπὴν καὶ τὸ φόβο. "Επειτα ἡ μητέρα μου ήταν κοντά μου, μὲ κρατοῦσε ἀπ' τὸ χέρι τί εἶχα νὰ πάθω; Κ' ἐπιτέλους σήκωσα τὸ κεφάλι μου κ' είδα τὰ μάτια τῆς Μανταλένας ποῦ μὲ κύτταζαν.

Τρόμαξα πάλι, γύρισα μιὰ στιγμὴ τὰ δικά μου ἀλλοῦ κ' ἔσφιξα τὸ χέρι τῆς μητέρας μου. Μὰ σὰ νὰ μὲ τράβηξαν μὲ μαγνήτη τὰ μάτια ἐκείνα, τὰ ξανακύτταξα χωρίς νὰ θέλω. Αὐτὸς ἔγεινε δυότρεις φορές, ὥς που νὰ ξεθαρρευτῶ. Κι' ἀφοῦ τότε ξακολούθησα νὰ τὰ κυττάζω...

Τὰ μάτια τῆς Μανταλένας, μεγάλα, διλάνοικτα, τριγυρισμένα ἀπὸ μαῦρα, μακριὰ τσίνορα, εἶχαν τὸ χρῶμα τῆς γαλαζόπετρας. Μὰ ἔχυναν τόσο φῶς, ὥστε δὲν μᾶψιναν νὰ βλέπω τίποτ' ἀλλο ἀπὸ τὸ πρόσωπό της. Αὐτὰ ἔλεπα μόνο καὶ τὰ ξανθότατα μαλλιά. "Ηταν γιὰ μένα μιὰ καινούργια ἐντελῶς γοητεία. Είχα καρφωθῆ ἐκεὶ στὴ μέση τοῦ δρόμου, μὲ τὸ κεφάλι μου ψηλά. Ἡ μητέρα μου, γιὰ νὰ

Η ΓΛΥΚΟΜΜΑΤΑ

("Εργον τοῦ Auguste Bellet)

κουνηθῶ, ἀναγκάσθηκε νὰ μὲ τραβήξῃ μὲ δύναμι. Τὴν ἀκολούθησα. Μὰ σσο πηγαίναμε, ἐγὼ ὡς ποῦ μπήκαμε πιὰ στὴν πόρτα μας, ἔκαολουθοῦσα νὰ κρατῶ τὸ κεφάλι μου γυρισμένο κατὰ τὸ παράθυρο τῆς Μανταλένας.

Ἄπὸ τότε, μόλις ἄκουγα τὴν γλυκειά, δυνατὴ φωνή, ἔαναφαι-
νουνταν μπροστά μου τὸ ἔανθόμαλλο κεφάλι μὲ τὰ γαλάζια μάτια.
‘Η Μανταλένα γιὰ μένα ἦταν ἐν’ ἀλλοιώτικο πλάσμα, ἐνα γοητευ-
τικὸ τέρας, ποῦ δὲν εἶχε παρὰ μαλλιὰ καὶ μάτια.

* * *

Σιγά-σιγά, μεγαλώνωντας, τὴν συμπλήρωνα, τὴν ἔδλεπα καθαρό.
‘Οταν ἔγεινα πιὰ πέντε χρονῶν, ἡ Μανταλένα, ἐκτὸς ἀπ’ τὰ μαλλιὰ
καὶ τὰ μάτια, εἶχε γιὰ μένα κ’ ἐνα κατακόκκινο στόμα μὲ κάτα-
σπρα δόντια, ποῦ τὰ μπροστινά, τάπάνω, μοῦ φαίνουνταν σὰ μεγα-
λείτερ’ ἀπὸ τὰλλα· εἶχε ἀκόμα μιὰ μύτη ἵσια, στενὴ καὶ μακριά,
ποῦ μὲ δυσκολία ἔεχώριζε τὰ ρουθουνάκια της, καὶ δυὸ αὐτάκια
τριανταφυλλιά, στολισμένα μὲ δυὸ μικρούτσικα διαμάντια. Πάντα
ὅμως τὰ μάτια της ἔλαμπαν περισσότερο· κι’ ὅλ’ αὐτὰ τὰ χαρακτη-
ριστικὰ τὰδλεπα σὰ μέσα· γιὰ μένα γαλάζιο φῶς. Καὶ τὸ μέλι ἀκόμα
τῶν μαλλιῶν της μοῦ φαίνουνταν πώς ἐκυάνιζε ἀλαφρά, σὰν τὸ
παληὸ χρυσάφι μιᾶς καρφίτσας ποῦ φοροῦσε ἡ γιαγιά μου.

‘Ηταν ἄρα γε τόσο ὑπερφυσικὰ ὕμορφη ἡ Μανταλένα, ὅπως τὴν
ἔδλεπα ἀπ’ τὰ πέντε μου χρόνια ὡς τὰ ἔπτα; Δὲν μπαρῶ νὰ κατα-
λάβω ἀκόμα. Δὲν θᾶξερα καν νὰ πῶ οὔτε τὶ ἥλικια εἶχε, τὸν καιρὸ
ποῦ, μαζὶ μὲ τὸν κόσμο, τὴν πρωτογνώρισα. Θυμᾶμαι πάντα τὸ
στῆθος της μεστό, στρογγυλό, φουσκωμένο. Μὰ ἦταν τότε κοριτσό-
πουλο δεκαπέντε χρονῶν ἡ μεγάλο κορίτσι, εἰκοσιπεντάρα; Ἀδύ-
νατο νὰ συμπεράνω. Τὸ μόνο βέβαιο εἶνε πῶς ὅστερ’ ἀπὸ τριάντα
χρόνια ποῦ τὴν ἔαναιεῖδα, ἡ Μανταλένα ἦταν γρηγά κι’ ἀσχημη, μὲ
δυὸ δόντια μονάχα, — ἐκεῖνα τὰ μπροστινά, ποῦ μοῦ φαίνουνταν
πάντα μεγαλήτερα. Μὰ κι’ ἀπ’ αὐτὸ τίποτα δὲν βγάζω. Μπορεῖ νὰ
γέρασε πρόωρα, ἡ δυστυχίσμενη, ὅπως πρόωρα μπορεῖ νάχε με-
στώσῃ καὶ τὸ στῆθος της. Κ’ ἡ πιὸ ἀσχημη γρηγά δὲν μπορεῖ νὰ
στάθηκε εἰτὸν καιρό της πεντάμορφη;

Τὴν ἴστορία της ὅμως τὴν ἔέρω· κι’ ἀπ’ αὐτὴ βγάζω πώς ἡ
ὕμορφη Μανταλένα, αὐτὸ τὸ νηπιακό μου δνειρο, στάθηκε μιὰ ἀπὸ
τὴς πιὸ δυστυχίσμενες γυναικες τοῦ τόπου της καὶ τοῦ καιροῦ της:
Κ’ εἶνε μάλιστα τὸ πρῶτο πλάσμα εἰτὸν κόσμο, ποῦ μαζὶ μὲ τὴ
χαρὰ τῆς Ὠμορφιᾶς, μοῦ γνώρισε καὶ τὴ θλιψη τῆς Δυστυχίας. Θὰ
ῆμουν τότες ὡς ἔπτα χρονῶν. ‘Η μητέρα μου μ’ ἔστελνε κάθε μέρα
στὸ σπίτι τῆς Μανταλένας, δπου ἡ θειά της, μιὰ ἀγαθώτατη καὶ
καθαρώτατη γρηγοῦλα, μ’ ἐμάθαινε νὰ συλλαβεῖς στὴ φυλλάδα μου
καὶ μοῦλεγε παραμύθια. Τὸ μάθημα μὲ στενοχωροῦσε πολὺ. Μιὰ
μέρα μάλιστα, θυμοῦμαι, πέταξα μὲ θυμό τὴ φυλλάδα μου καὶ φώ-
ναξα: «Νὰ μοῦ δώσετε τὸ μηνιάτικό μου νὰ φύγω!» (Γιατὶ ίσα-ίσα
ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ εἶχα πάγ τὸ ἀσημένιο δίφραγκο, ποῦ πληρώναμε

κάθε μῆνα τὰ πέντε' ἔξη παιδιά, γειτονόπουλα, τοῦ νηπιαγωγείου). Τὰ παραμύθια δημως τάκουγα πάντα μ' εὐχαρίστηση, ἀν καὶ τάξερα πιὰ ἀπόξω, γιατὶ ἡ γρηγά δασκάλα μᾶς ἔλεγε δυό-τρία, πάντα τὰ ἕδια. "Ημουν κατενθουσιασμένος προπάντων ὅταν μποροῦσα, ἀκούγωντας τὸ παραμύθι μὲ τὶς πεντάμορφες, τὶς βασιλοπούλεις, τὶς νεραΐδες, τὶς μάγισσες, νὰ βλέπω καὶ τὴ γλυκεὶα Μανταλένα, πότε ἀπ' τὴ μισανοικτὴ πόρτα, επήν καμαροῦλα της, ὅπου κτένιζε ἀτέλειωτα τὰ χρυσᾶ της μαλλιά, — δλάκαιρη ἵεροτελεστία! — πότε 'κετ, μπροστά μας, νὰ κάθεται στὴν καρέκλα καὶ νὰ πλέκῃ ἥσυχα ἡ νὰ κεντᾶ.

Σπάνια, πολὺ σπάνια μιλοῦσε, καὶ σιγὰ-σιγά. "Η φωνὴ της, μέσα στὸ σπίτι, ἦταν δλωσδιόλου ἀλλοιώτικη, παρὰ δημως τὴν ἄκουγα ἀπ' τὸ περιβόλι. Τὴν ὄφωνε καθαρὴ καὶ δυνατὴ μόνο σὰν κουβέντιαζε, ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ δρόμου ἡ τῆς αὐλῆς, μὲ τὴς ἀντικρινές της φιληγνάδες. Φώναζε τότε καὶ γελοῦσε, σὰν ἔνα πλάσμα χαρούμενο καὶ ξέννοιαστο. Μὰ μόλις τέλειωνε τὴν κουβέντηντα κ' ἔμπαινε μέσα, τὸ γέλιο της ἔσδυνε, τὸ πρόσωπό της γίνονταν σοθαρό, μελαγχολικό, κ' ἡ φωνὴ της δὲν ἀντηχοῦσε παρὰ 'ς ἔνα πολὺ χαμηλὸ τόνο, βαρύ, σχεδὸν πένθιμο... Μούκανε μεγάλη ἐντύπωση αὐτὴ ἡ διαφορά. Πῶς κτυπᾷ ἔνα κουδοῦνι ὅταν τὸ χουφτώνης δλάκαιρο κι' ὅταν πάλι τὸ κρατᾶς μόνο ἀπ' τὸ χεροῦλι; "Ετοι μοῦ φαίνουνταν κ' ἡ Μανταλένα ὅταν μιλοῦσε ἀπ' τὸ παράθυρο κι' ὅταν μιλοῦσε μέσ' ετὸ σπίτι. Μὰ τὸ λυπημένο ὄφος τῆς πήγαινε. Γίνονταν πιὸ ψυχορφη ὅταν σιωποῦσε ἡ σιγομιλοῦσε μελαγχολικά. Τὰ χαμηλώμένα ματόκλαδα μὲ τὰ μαῦρα τσίνορα ἔρριχναν μιὰ θαυμάσια σκιὰ στὴν γαλάζιες κόρες. "Ηταν στιγμὲς ποῦ ζωντάνευε μπροστά μου τὴ Βασιλοπούλα τοῦ παραμυθιοῦ. Κ' ἦταν ἄλλες ποῦ μοῦ φαίνουνταν σὰν τὴν γαλανὴ Φραγκοπαναγιά, ποῦ εἶχε στὸ εἰκονοστάσι της μιὰ γειτόνισσά μας κοντέσσα. Τὸ βράδυ τώλεγα τῆς μητέρας μου:

— Μαμμάκα, ἡ κυρία Μανταλένα δὲν είνε ἀπαράλλακτη μὲ τὴν Παναγία;

Κ' ἡ μητέρα μου τώλεγε τοῦ πατέρα μου καὶ γελοῦσαν.

"Ενα βράδυ, ἐκεῖ ποῦ δειπνούσαμε, δ πατέρας μου μὲ ρώτησε:

— Κωστάκη, ἂμα μεγαλώσης... θέλεις νὰ πάρης γυναῖκά σου τὴ Μανταλένα;

"Εγὼ κούνησα ἀμέσως τὸ κεφάλι μου ζωηρά, μὲ προθυμία· κ' ἔπειτα, ξαφνικά, μιὰ φλόγα ντροπῆς ἀνέβηκε στὰ μάγουλά μου. "Εκεῖνοι ἔσκασαν ἀπὸ τὰ γέλια.

— Αλλη φορά, ρώτησα τὴ μητέρα μου:

— Μὰ γιατὶ ἡ κυρία Μανταλένα είνε πάντα λυπημένη;

— Γιατὶ δὲν ἔχει μητέρα, παιδί μου.

— Τῆς πέθανε;

— Ναι.

— Οὗτε πατέρα;

— "Οχι, πατέρα ἔχει..."

— Καὶ γιατὶ δὲν είνε μαζὶ του;

— Γιατί άμα έχασε τή μητέρα της, πρὶν γεννηθῆς ἐσύ, τὴν πῆρε
ἡ θεία της, νὰ τὴν ἔχῃ σὰν παιδί της.

Τόσο μόνο μου εἶπε ἡ μητέρα μου καὶ, χωρὶς νὰ τὴν φωτήσω
ἄλλο, ἐπωφελήθηκε γιὰ νὰ προσθέσῃ:

— Λυπάται, ἡ καϊμένη, σὰ θυμάται τὴν μητερούλα της. Βλέπεις,
παιδί μου; Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ μπῇ στὴ θέσι τῆς μητερούλας·
οὕτε μπαμπᾶς οὗτε θεία. Γι' αὐτὸ καὶ σὺ πρέπει νὰσαι φρόνιμος,
νὰ μάκοῦς, νὰ μὴ μὲ συγχίζῃς καὶ νὰ μάγαπᾶς.

— Σάγαπῶ, ψιθύρισα. Πάντα θὰ σάγαπῶ, μαμμάκια!..

Κι' ἀπὸ μέσα μου εἶπα: «Θάγαπῶ σμως καὶ τὴ Μανταλένα».

* * *

Αργότερα ἔμαθα.

Δὲν ἦταν μόνο ποῦ δὲν εἶχε μητέρα ἡ Μανταλένα, παρὰ ποῦ εἶχε
καὶ μητριαί. Ἡ μητριὰ αὐτή, κάμποσα χρόνια, τῆς εἶχε κάμη
πολὺ κακὴ ζωὴ. Δηλαδὴ κ' ἡ Μανταλένα μπορεῖ νὰχε κάμη κακὴ
ζωὴ τῆς μητριαῖς της. Όπωσδήποτε, δὲν μποροῦσαν πιὰ νὰ ζοῦν
στὸ ἔδιο σπίτι. Γι' αὐτὸ ἡ Μανταλένα ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ
πατρικὸ καὶ νὰ ζητήσῃ ἀσυλο στὸ σπίτι τῆς φτωχῆς της θείας.

Τὴν ἀγαποῦσε τάχα δ πατέρας της; Τῆς χάριζε ὥραῖα πράμ-
ματα; Τὴν ἔθλεπε συχνά; Τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲν μποροῦσα τότε νὰ
ξέρω. Εγὼ ποτὲ δὲν εἶδα πατέρα τῆς Μανταλένας. Μὰ γιὰ νὰ
ἔξηγω τὴν αἰώνια μελαγχολία της, μοῦ ἔφθαναν ἡ πληροφορίες τῆς
μητέρας μου.

Μιὰ μέρα τὴ ζύγωσα ξαφνικὰ καὶ τῆς εἶπα:

— Εέρω γιατί είσαι λυπημένη! Θυμᾶσαι τὴ μαμμάκια σου ποῦ
πέθανε.

Κ' ἡ Μανταλένα ξαφνιάστηκε, θύμωσε καὶ μάποπήρε:

— Νὰ μοῦ κάνης τὴ χάρι! μοῦ φώναξε. Δέν είνε δική σου δου-
λειά!.. Πήγαινε νὰ διαβάσῃς τὴ φυλλάδα σου. «Ορίστε ἐκεῖ!..

Μούρθαν κλάμματα. Τὰ εἶδε ἡ γρηγά δασκάλα μου, μ' ἔχαΐδεψε
καὶ μοῦ εἶπε στ' αὐτή:

— Μήν τῆς μιλᾶς ποτὲ γιὰ τὴ μάννα της. Τῆς τὴ θυμίζεις καὶ
πικραίνεται χειρότερα. «Επειτα ἔχει κι' ἄλλα βάσανα, τὸ καϊμένο.
Είνε βαρειά ἄρρωστος δ πατέρας της.

Μ' ὅλη μου τὴν καρδιὰ συχώρεσα ἀμέσως τὸν ἀπότομο τρόπο
τῆς Μανταλένας, γιατὶ εἶδα πώς δλο τὸ λάθος ἦταν δικό μου.
Λυπήθηκα μάλιστα πολὺ ποῦ, χωρὶς νὰ θέλω, τὴν πίκρανα. Κι' ἀπὸ
τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἀντὶ νὰ λιγοστέψῃ, μεγάλωσε ἡ παιδιάτικη λα-
τρεία ποῦ τῆς εἶχα.

«Αξαφνα ἔνα βράδυ, πολλήν ὥρα ἀφοῦ σκόλασα, ἥλθε στὸ σπίτι
μας ἡ εἴδησι: Πέθανε δ πατέρας τῆς Μανταλένας.

Δὲν ἔξερε ἀκόμη ἀπὸ θάνατο κ' ἡ εἴδηση δὲν μοῦκαμε καὶ τόσο
φοβερὴ ἐντύπωσει. Δέν φαντάστηκα ἀμέσως καμμιά μεγάλη συμ-
φορὰ γιὰ τὴ Μανταλένα. Συλλογίστηκα μόνο, ὅτι τὴν ἄλλη μέρα,
θὰ τὴν ἔθλεπα πολὺ λυπημένη, ίσως καὶ κλαμμένη. «Υποσχέθηκα

Ο ΚΑΘΡΕΠΤΗΣ ΤΩΝ ΟΦΘΑΛΜΩΝ. — "Εργον τοῦ Γοδόντος"

ὅμως στὸν ἔκυτό μου νὰ μὴ τῆς πῶ οὕτε λέξῃ γιὰ τὸν πατέρα της. Θάκανα σὰ νὰ μὴν ἔμαθα τίποτα...

Καὶ τὸ πρωτὲ, ἀνύποπτος μπορῶ νὰ πῶ, πήρα τὴν σάκκα μου καὶ πῆγα, σπως πάντα, στὸ σκολειό μου.

Θέ μου! τὶ μὲ περίμενε!

Δὲν ξέρω τί ὥρα ἦταν. Θυμοῦμαι μόνο, πῶς ὁ ἥλιος δὲν εἶχε κατεβῆ ἀκόμα στὸ στενό μας δρόμο μὲ τὰ ψηλὰ σπίτια. Ἐτρεξα τὸ μικρὸ διάστημα, ποῦ χώριζε τὴν πόρτα μας ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Μανταλένας, μέσα σὲ μιὰ στακτερὴ σκιά, δροσερή, σχεδὸν κρύα. Ψήλωσα ὅσσο μποροῦσα ετής μύτες τῶν ποδῶν καὶ κτύπησα μιὰ φορά τὸν σιδερένιο μπατταδοῦρο. Κάποιος ἀπὸ πάνου τράβηξε τὸ σχοινὶ τοῦ σαρταρέλλου καὶ τὸ σκούρο λαδί πορτόφυλλο ἄνοιξε. Τῶσπρωξα τότε, μπῆκα μ' ὅρμη κ' ἐτοιμάστηκα νάνεδῶ. Ἄλλὰ ἡ σκάλα, φωτισμένη ζωηρά ἀπὸ ἕνα μικρό, ἀνατολικὸ φεγγίτη, δὲν ἦταν ἐλεύθερη. Ἐκείνη τὴν στιγμὴ κατέβαιναν δυὸς ἄνθρωποι: Ἡ Μανταλένα μπροστὰ κι' ὁ θειός της ἀπὸ πίσω.

Στάθηκα εὐθὺς μὲ τὸ κεφάλι φηλά.

— Ποιός εἶνε; ρώτησε ἀπὸ πάνου ἡ δασκάλα μου.

Κ' ἡ Μανταλένα, κατεβαίνωντας, μὲ τὰ γαλάζια της μάτια δλάγοιχτα, καρφωμένα ἀπάνου μου, ἀποκρίθηκε σιγά, μὰ πολὺ σιγά: — Ὁ Κωστάκης...

Ἡ φωνή της ἦταν ἀθόρυβη, ὅπως τὸ βῆμα της. Ἡταν σὰ μιὰν ἀληθινὴ ὀπτασία, σὰν ἕνα πλάσμα ὑπερφυσικό, ποῦ κατέβαινε τὴ σκάλα χωρὶς νὰ τὴν ἀγγίζῃ... Τὸ φουστάνι της ἦταν τόσο μακρύ, ποῦ ἀλήθεια δὲν ἔθλεπα τὰ πόδια της. Καὶ τὸ φουστάνι αὐτὸς ἦταν κατάμαυρο. Κατάμαυρη κι' ἡ ζακέττα μὲ τὰ στενὰ μανίκια. Κατάμαυρη κι' ἡ μαντίλλια, ποῦ ἦταν ριχμένη ἀπάνω στὰ ἔνανθά μαλλιά κ' ἔφθανε μὲ ἀπλές, ἵσιες πτυχές, ὡς πάρα κάτω ἀπὸ τὴν μέση. Μὲ τῶνα της χέρι, κατάλευκο σὰν τὸ κερί, τὴν κρατοῦσε ἐνωμένη κάτω ἀπ' τὸ πηγοῦν. Ταῦτα της ὅμως ἔγγαιναν ἔξω κ' εἰδα εὐθὺς πῶς σήμερα δὲν ἦταν στολισμένα μὲ τὰ μικρὰ διαιμάντια... Ἡ Μανταλένα ἦταν βουτηγμένη στὰ φρικτὰ μαῦρα. Δὲν ἔκλαιγε. Μὰ τὸ πρόσωπό της, κατακόκκινο, ἀναμμένο, εἶχε μιὰ τέτοια ἔκφραση λύπης, πόνου, συντριβῆς, ποῦ μοῦ φαίνεται πῶς ποτὲ δὲν τὴν εἰδα 'ς ἄλλο πρόσωπο ἀνθρώπου. Τὰ μάτια της προπάντων — ἄχ, Θέ μου, ἐκεῖνα τὰ μάτια της! Πῶς γυάλιζαν στεγνά, κατάξερα, πῶς φαίνουνταν σὰ νάχαν χύση ὅλα τὰ δάκρυα ποῦ μποροῦσαν!

Δυὸς — τρεῖς στιγμὲς μπόρεσα νάνθεξω στὸ κύτταγμά τους. Ἐπειτα κατέβασα τὰ δικά μου καὶ ξυστά - ξυστά, τοῖχο - τοῖχο, κρατῶντας καὶ τὴν ἀναπνοή μου, προσέχοντας νὰ μὴν ἀγγίξω οὕτη ἕνα κρόσσι τῆς μαύρης μαντίλλιας, ἀνέβηκα γρήγορα τὴν σκάλα, — μὰ πολὺ γρήγορα, σὰ νὰ μὲ κυνηγοῦσαν, — ἔτρεξα ίσα στὴ γωνίτσα μου κ' ἔκαθησα, ἔπεισα στὸ σκαμνάκι μου. Τὰ μικρά μου πόδια ἔτρεμαν, σὰ νὰ εἶχα κάμη δρόμο πολύ. Ἡμουν στὴν κάμαρα δλοιμόναχος. Κανένα παιδί δὲν εἶχε ἔλθη ἀκόμα κ' ἡ δασκάλα μου ἦταν ετὴν κουζίνα, ἀπ' ὅπου μὲ εἶδε τὴν στιγμὴ ποῦ ἀνέβαινε καὶ μοῦ φώναξε ἕνα θλιμ-

μένο «καλόστονε!» Η Μανταλένα μὲ τὸ θεῖο της βγῆκαν στὸ δρόμο. "Ακουσα τὸ βρόντο τῆς πόρτας ποῦ ξανάκλεισε πίσω τους καὶ μοῦλθε νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ κυττάξω ἀπ' τὸ παράθυρο. "Ηθελα νᾶβλεπα: ἔτσι ἀλαφρά, ἀερικά, θὰ περπατοῦσε καὶ στὸ δρόμο ἡ μαυροφόρα Μανταλένα, ὅπως κατέβηκε καὶ τὴ σκάλα; Μὰ δὲν τόλμησα. Κ' ἔμεινε στὴ θέση μου μονάχος, λυπημένος, συλλογισμένος. Μπορῶ νὰ πῶ καὶ φοβισμένος. Γιατὶ ἡ ζωντανὴ ἐκείνη εἰκόνα τῆς Δυστυχίας μοῦ εἶχε προξενήση λύπη μαζὶ καὶ φόδο . . .

* * *

Ποῦ πήγαινε τάχα τόσο πρωῒ ἡ μαυροφόρα Μανταλένα; Στὸ σπίτι βέβαια τοῦ πεθαμένου πατέρα της καὶ τῆς κακῆς μητριαῖς της. Θάκαναν σήμερα τὴν κηδεία. Καὶ πότε θὰ γύριζε; Θὰ τὴν ξανάβλεπα σήμερα; "Γιατρα, τὸ μεσημέρι, τάπογεμα, θάρχουνταν πάλι, θᾶργαζ" ἐκεῖνα τὰ φρικτὰ μαῦρα, θὰ φοροῦσε τὴν κόκκινη, τὴ γαλάζια ἡ τὴν ἀσπρη καμιζόλα της, καὶ θὰ κάθουνταν ἐκεῖ, μὲ τὸ ἐργόχειρο της, νάκούη κι' αὐτὴ τὸ παραμῦθι τῆς γρηῆς;

Τίποτ' ἀπ' αὐτά!

"Η μέρα ἐκείνη πέρασε δλωξδιόλου ἀλλοιώτικα στὸ σκολάκι μας.

Τὰ παιδιὰ δὲν ἦλθαν, ἐκτὸς ἀπὸ μένα κι' ἀπὸ ἕνα ἄλλο. "Η δασκάλα δὲν μᾶς ἔβαλε καινούργιες συλλαβές" μᾶς ἀφίσε νὰ λέμε καὶ νὰ ξαναλέμε τὴν περασμένες. Κι' οὔτε παραμύθι μᾶς εἴπε, οὔτε «φιγοῦρες» μᾶς ἔδειξε, οὔτε νὰ παλέξουμε μᾶς ἔθωσε τὴν ἀδεια. "Ολη τὴν ἡμέρα εἶχε τὸ νοῦ της ἀλλοῦ. Στὸν πεθαμένο βέβαια καὶ ετῇ μαυροφόρα Μανταλένα . . .

Κ' ἐγὼ ἐκεὶ τὸν εἶχα. Στιγμὴ δὲν μποροῦσα νὰ ξεχάσω τὴν πρωϊνὴ ὁπτασία. "Ολοένα ἡ λύπη ἔσφιγγε τὴ μικρή μου καρδιὰ δυνατώτερα. Πολλές φορές τὰ μάτια μου βούρκωσαν καὶ τὰ δάκρυά μου, χοντρὰ καὶ ζεστά, ζεσταξαν στὴ φύλλαδα.

— Γιατὶ κλαῖς; μὲ ρωτοῦσε δ μικρός μου συμμαθητής.

— "Ετσι, τοῦ ἀπαντοῦσα — ἡ καὶ δὲν τοῦ ἀπαντοῦσα καθόλου.

Τὸ μεσημέρι, κρατῶντας μὲ κόπο τὰ κλάματα, διηγήθηκα στὴ μητέρα μου τὴ συνάντηση ποῦ εἶχα κάμη στὴ σκάλα. Καὶ περιγράφοντας τὴ Μανταλένα, τῆς εἴπα:

— Φοροῦσε δλόμαυρα σὰ γρηά.

"Η μητέρα μου, χωρίς νὰ θέλῃ, χαμογέλασε· ἔπειτα εὐθὺς σοβαρεύτηκε καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε:

— "Η καϊμένη! Τώρα ἀπόμεινε δισάρφανη. Καὶ θάργηση νὰ τὰ βγάλῃ αὐτὰ τὰ μαῦρα . . .

Τί; αἰωνίως ἔτσι θᾶβλεπα μπροστά μου τὴ Μανταλένα, μαυροφόρα σὰ γρηά; Μ' αὐτὸ δὲν θὰ μποροῦσα νὰ τὸ ὑποφέρω! Θάταν σὰ νᾶλλαζε δ ρυθμὸς τοῦ παντός, σὰ νὰ μὴν ξημέρωνε ποτέ . . .

Τάπογεμα ξαναπήγα στὸ σκολειό, ἀλλὰ ἡ Μανταλένα δὲν εἶχε γυρίση. Μόνο δ θεῖός της ἦλθε μιὰ στιγμὴ καὶ ξανάψυγε . . .

"Οσο βράδυαζε, δσσο λιγώστευε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, τόσο μεγάλωνε ἡ θλίψη κι' δ ἀόριστος ἐκεῖνος φόβος μου. Μὲ τὴ φαντασία,

εέθλεπα τὴ Μανταλένα ἀκόμια πιὸ μαύρη, ἀκόμα πιὸ δυστυχισμένη, καὶ τὰ γαλάζια μάτια τῆς μ' ἐκύρταταν μ' ἔνα τρόπο, ποῦ στιγμέστιγμές μοῦρχουνταν νὰ ἔσφωνίσω, σὰ νἀδλεπα φάντασμα.

"Ἐφαγα ἀνόρεκτα, ἔπεσα στὸ κρεβάτι μου, μὰ στάθηκε ἀδύνατο νὰ κοιμηθῶ. Ἡ βαρειά μου καρδιὰ ζητοῦσε ἔνα ξεθύμασμα. Κι' ἄρχισα νὰ σιγοκλαίω. Ποτέ, ὡς τότε, δὲν εἶχα κάμη τέτοιο θρῆνο. Κ' ἐγώ δὲν ξέρω πόσες δύρες εἶχα κλάψη, μὲ τὸ πρόσωπο χωμένο στὸ προσκεφάλι. "Οταν ἡ μητέρα μου μπῆκε επὶ τὴν κάμαρα, γιὰ νὰ πλαγιάσῃ κι' αὐτή, μὲ βρήκε ἔτσι καὶ τρόμαξε.

— Τί ἔχεις, παιδί μου; . . . γατί κλαῖς; μὲ ρώτησε.

Κ' ἐγώ, δυναμώνοντας τὸ κλάμα, τῆς φύναξα:

— Λυπᾶμαι τὴ Μανταλένα!

Μ' ἀγκάλιασε, μὲ σκούπισε, μὲ φίλησε, μὲ χάϊδεψε, δὲν γῆξερε τὶ νὰ μοῦ κάνη γιὰ νὰ μὲ παρηγγορήσῃ. Κ' ἐγώ ξακολουθοῦσα νὰ κλαίω καὶ νὰ λέω :

— Λυπᾶμαι τὴ Μανταλένα! . . .

***

Οὔτε τὴν ἄλλη μέρα φάνηκε στὸ σπίτι τῆς θειᾶς της ἡ Μανταλένα. Οὔτε τὴν ἄλλη, οὔτε τὴν ἄλλη . . .

Ποτὲ πιά!

Φαίνεται, πώς ἡ κακή μητριά εἶχε ξαναγυρίση στὴν μητέρα της, κ' ἡ Μανταλένα μπόρεσε νὰ καθήσῃ πάλι στὸ πατρικό της, μὲ τὴ γιαγιά της καὶ μ' ἔναν ἀδελφὸ ποῦ εἶχε, μεγαλήτερο.

Γιὰ πολλὲς γῆμέρες, ἔθλεπα νὰ τῆς κουβαλοῦν ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς θειᾶς της τὰ πράματά της: Μιὰ ντουλάπα καρυδένια, ἔνα φορτεράκι μὲ χρυσᾶ καρφάκια, μιὰ κασστίνα μὲ ἀχιβάδες, ἔνα καθρέφτη μὲ βελουδένια κορνίζα, δυὸ βάζα κόκκινα. Τίποτα δὲν ἔμεινεν μέσα ποῦ νὰ τὴ θυμιᾶ, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ κορδελίτσα τῶν μαλλιών μαδιά, ποῦ κρέμουνταν ξεχασμένη ἀπάνω ἀπ' τὸ σκοτεινὸ κοιμό τῆς θειᾶς, στὴν ἵδια κάμαρα ποῦ καθόμαστε τὰ παιδιά. Καὶ τὸ σπίτι μοῦ φαίνουνταν σὰν ἀδειο . . .

Δὲν τὴν ξαναεῖδα.

Πέρασαν χρόνια, μεγάλωσα, πήγα στὸ «ἄληθινὸ» σκολειό, ἄρχισα νὰ ἐρωτεύομαι κορίτσια τῆς γῆλικίας μου. Μὰ πάντα θυμούμουν τὴν ώμορφιὰ τῆς μεγάλης ἔκεινης Μανταλένας· ήταν ἀδύνατο νὰ ξεχάσω τὴν πρωτογνώριστη λύπη ποῦ μοῦ προξένησε ἡ δυστυχία της κ' ἔμεινα μὲ τὴν ἐντύπωση τῆς μαύρης ὀπτασίας, ποῦ μοῦ παρουσιάστηκε 'κεινὸ τὸ πρωτ.

Δὲν τὴν ξαναεῖδα.

Πέρασαν κι' ἄλλα χρόνια, χρόνια πολλά... "Εγειν' ἀντρας, ξενιτεύ-τηκα, δυστύχησα, εὐτύχησα, ἀγάπησα, παντρεύτηκα, κήρεψα, ξανα-πανδρεύτηκα, ἔκαμα ἔνα σωρὸ παιδιά, ἔζησα κ' ἔφτασα στὴν γῆλικα ἔκεινη ποῦ δὲνθρωπος ἀρχίζει νὰ ζῇ περισσότερο μὲ ἀναμνήσεις.

Κι' οἱ ἀναμνήσεις αὐτές μὲ ξαναγύριζαν συχνὰ στὴν πατρίδα μου, στὸ πατρικό μου σπίτι, στὸ καντοῦνι μας, στὸ σκολάκι τῆς θειᾶς,

στὸ σπίτι τῆς Μανταλένας. Πότε ἄκουγα μὲ τὸ νοῦ μου τὴν καθαρὴν καὶ γλυκειὰ φωνὴν της, ὅπως τὴν ἄκουγα τότε, πρὶν γνωρίσω τὴν ἴδιαν πότε ἔθλεπα τὸ κεφάλι της μὲ τὰ ἔανθά μαλλιά, γυρισμένο, ὅπως τὸ πρωτοεἰδα στὸ παράθυρο πότε τὰ γαλάζια της μάτια, ὅπως μὲ πρωτούταξαν ἐκείνην τὴν Κυριακὴν ποῦ γύριζα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιάν καὶ πότε τὰ ἴδια αὐτὰ μάτια, μὰ τόσο ἀλλοιώτικα, ὅπως μοῦ φανίστηκαν τὸ πένθιμο ἐκεῖνο πρωτ. "Ετσι, συχνότερα, οἱ ἀναιμήσεις μοῦφερναν μιὰ Μανταλένα μαυροφόρα καὶ θλιψμένη, σὰν εἰκόνα ὑπέρτατης Δυστυχίας, καὶ μαζὶ μ' αὐτῇ, κάτι ἀπ' τὴν βραχεῖα λύπη, κάτι ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ φόδο, ποῦ εἶχε δοκιμάσῃ τότε ἡ παιδικὴ μου καρδιά.

Σὰν ἔαναγύρισα, μετὰ τριάντα χρόνια ἔεινητείας, στὴν πατρίδα μου, ρώτησα καὶ γιὰ τὴν Μανταλένα. Ζῆ;

— Ζῆ, μοῦ εἴπαν, ἡ τριεικαπομοῖρα, μὰ καλλίτερα νὰ μὴ ζοῦσε! Καὶ μοῦ διηγήθηκαν ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς ὅσα δὲν ἤξερα.

‘Σ αὐτὰ τὰ τριάντα χρόνια, εἶχε παντρευτῆν δυὸς φορές, εἶχε κάμη δέκα παιδιὰ καὶ, καινούργια Νιόβη, τὰ εἶχε θάψη δλα ἔνα-ἔνα. Στὸ τέλος τῆς πέθανε κι' ὁ δεύτερος ἀντρας της. Ο ἀδελφός της, παντρεμένος, ἔλειπε στὰ ξένα ἀπὸ καιρό. Θειά, θειός, δὲν ὑπῆρχαν πιά. Κι' ἡ Μανταλένα, δλομόναχη, ἔρμη, ζοῦσε 'ς ξένα μαῦρο, κατάκλειστο σπίτι, μὲ μιὰ ψυχοπαίδα.

Αἰστάνθηκα μι' ἀκατανίκητη ἐπιθυμία νὰ τὴν ξαναϊδῶ.

Ἐεκίνησα ἐν' ἀπόγεμα καὶ πῆγα στὸ σπίτι της.

‘Η ψυχοπαίδα, σαστισμένη, μ' ἔμπασε σὲ μιὰ σάλα σκονισμένη, μὲ παληγούς, μαυρισμένους καθρέψτες, ποῦ τὰ παράθυρά της, ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν ποῦ ἔκαμπαν, κατάλαβα πῶς εἶχαν νάνοιξουν καιρό.

‘Ο ἀέρας ποῦ ἔμπαινε ἀπέξω, προσπαθοῦσε νὰ διώξῃ κάποια μυρωδιὰ μούγλας καὶ νεκρουλιάς.

Καὶ σὲ λίγο, χωρὶς νὰ μὲ προειδοποιήσῃ δ παραμικρὸς κρότος, παρουσιάστηκε μπροστά μου μιὰ μαυροφόρα γυναῖκα, μιὰ φηλὴ γρηγ.

‘Ηταν ἡ Μανταλένα.

Θὰ τὴν ἔγνώριζα, ὃν δὲν ἤξερα πῶς γῆμουν στὸ σπίτι της;

Μοῦ φαίνεται ναί. Διατηροῦσε ἵσιο τὸ ἀνάστημά της καὶ ἴδιο τὸν ἀέρα της. Φοροῦσε δλόμαυρα, ὅπως τὴν τελευταία φορὰ ποῦ τὴν εἶδα καὶ περπατοῦσε ἀλαφρά, ἀερικά, σὰ νὰ μὴν ἄγγιζαν τὰ πόδια της στὸ πάτωμα.

— Μὲ γνωρίζετε; τῆς εἶπα. ‘Ο Κωστάκης . . .

— Μπᾶ, μπᾶ; ἔκαμε.

Μὲ θυμήθηκε. Καὶ τὰ μάτια της, ποῦ τὰ κρατοῦσε μισόκλειστα μ' ἀδιαφορία, τάνοιξε ζωηρά καὶ τὰ κάρφωσα ἀπάνου πιον.

‘Ανατρίχιασα.

‘Ηταν τὰ ἴδια, ἀπαράλλακτα, ὅπως μὲ εἶχαν κυττάξῃ τὴν τελευταία φορά, 'ς ἔκεινη τὴν σκάλα.

Τὸ ισχνό, τὸ καταζαρωμένο πρόσωπο φωτίσθηκε πάλι ἀπὸ τὸ γαλάζιο ἐκεῖνο φῶς, τὰ κάτασπρα μαλλιά ξαναπήραν τὸ χρυσό τους χρῶμα ποῦ κυάνιζε, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ παρουσιάσθηκε μπροστά

μου ἡ ἴδια Μανταλένα τῆς τελευταίας ὀπτασίας, ἡ ἴδια ζωντανὴ εἰκόνα τῆς ὑπερτάτης Δυστυχίας, τὸ ἴδιο φάντασμα τοῦ Πόνου καὶ τοῦ Πένθους.

Τὰ σαράντα χρόνια ποῦ χώριζαν τὴς δυὸ στιγμές, ξαφνίσθηκαν ἀπὸ τὴν μέση καὶ ξανάγεινα τὸ παιδάκι, ποῦ ἀνέβηκε φοβισμένο τὴν σκάλα τοῦ σκολειοῦ του, ἐκεῖνο τὸ πρωΐ, προσέχοντας μὴν ἀγγιένη τὰ κρόσσια τῆς μαύρης μαντίλλιας. 'Ο ίδιος ἀόριστος φόβος μ' ἔκυρεψε κ' ἐκύτταξα γύρω μου, σὰ νᾶθελα νὰ φύγω ...

'Αθῆναι, 'Ιούλιος 1917

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

'Απὸ τοὺς «Ἀπόλογους παραμυθιῶν»

Η ΒΡΥΣΗ

*Ἐξε κήκιδο κυπαρισσιοῦ
ὅ γέρω μάγος κρύβεται·
κυλάει ἀπ' τὴν φάλη τοῦ βουνοῦ
στὴ βρύση ποὺ ἡ ρηὰ τίβεται*

*Καὶ λέει στὴ βρύση τὴν καλή:
—Τὸ ἀγέρι ἐδῶ μὲ κύλησε
γιὰ συντροφιά σου καὶ στολή.—
Μὰ ἡ βρύση τοῦ ἀντιμήλιος:*

*—Δὲν εἶσαι σπόρος λεμονιᾶς
μηδὲ βιοδός τοῦ κοίνου·
μον' κήκιδο εἶσαι ἀλησμονιᾶς
πικρόμηλο τοῦ θρήνου.*

*Κι ἄν φίξεις φίξεις καὶ δεντρὸ
κοντὰ σὲ μὲ ἀψηλώσεις,
τὸ ἀσημοκρούσταλλο νερὸ
χαρωτικὰ θὰ ισκιώσεις.*

*Κι ὅταν ἀχνὸς πάνω στὴ γῆ
ὅ γήλιος πλάγια πέφτει
ἔμερα οἱ κόρες τὴν αὐγὴ
δὲ θάχοκνε καθρέφτη.—*

*Εἶπε κι ἀνατοεχάμενη
σέργει τὸ μῆλο πέρα·
κ' ἡ κόρη πάει χαιράμενη
στὴ βρύση πᾶσα μέρα.*